

УДК 338.46: 338.43

Н. В. Бондарчук,
доцент кафедри обліку і аудиту, Дніпропетровський державний аграрний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті зроблена оцінка рівня забезпеченості сільськогосподарських товаровиробників основними засобами, досліджено сучасний стан існуючої практики закупівлі сільськогосподарської техніки, визначено фактори, що впливають на стан та розвиток сфери виробничого обслуговування сільського господарства.

In article the estimation of level of security of agricultural commodity producers is spent by the basic means, the modern condition of existing practice of purchase of agricultural machinery is investigated, factors which influence a condition and development of sphere of industrial service of agriculture are defined.

Ключові слова: матеріально-технічна база, сільськогосподарських товаровиробник, сфера виробничого обслуговування.

Key words: material base, an agricultural commodity producer, sphere of industrial service.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Насичення споживчого ринку продовольством у сучасних умовах являє собою важливе стратегічне завдання, що стоїть перед державою. Уже сьогодні необхідно почати вирішувати проблему продовольчого забезпечення вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників. Основна роль у виконанні цього завдання належить агропромислового комплексу. Вирішення цієї проблеми можливе як за рахунок збільшення обсягів виробництва, так і поліпшення використання виробленої продукції, скороченням її втрат на шляху просування сільськогосподарської продукції від виробника до споживача. Проблема забезпечення населення продовольством у сучасних умовах вимагає нових підходів до виробничого процесу в сільському господарстві, як в організаційному, так і в економічному плані.

Розвиток ринкових відносин у новій постановці ставить завдання регулювання сільськогосподарського виробництва. Забезпечення системності необхідно реалізувати на принципах, що відрізняються від існуючого раніше централізованого управління, та в іншому організаційно-економічному механізмі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питанню формування матеріально-технічного забезпечення приділяло багато уваги таких видатних вітчизняних вчених, як: В.М. Трегобчук, О.В. Крисальний, Г.М. Підлисецький, П.Т. Саблук, В.С. Шибанін та інші. Аналіз останніх наукових досліджень свідчить про недостатню

вивченість питань в системі матеріально-технічного забезпечення, особливо у сфері матеріально-технічного забезпечення сільського господарства. Саме це зумовило вибір теми дослідження, а саме — у контексті вирішення наступних питань: оцінити рівень забезпеченості сільськогосподарських товаровиробників основними засобами, дослідити сучасний стан існуючої практики закупівлі сільськогосподарської техніки, визначити фактори, що впливають на стан та розвиток сфери виробничого обслуговування сільського господарства.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Процес реформування сільського господарства в період переходу вітчизняної економіки до ринкових відносин супроводжувався катастрофічним зниженням рівня механізації всіх виробничих процесів. Можна сказати, що це було наслідком кризи в машинобудуванні, нерегульованого росту цін на промислову продукцію, падіння платоспроможного попиту на техніку. У результаті практично повністю зруйнована матеріально-технічна база села, що є основою відновлення й розвитку сільськогосподарського виробництва.

У сформованих умовах господарювання, особливо в сфері аграрного виробництва і його забезпечення, стійко проявляються тенденції відокремлення суб'єктів ринку, інтеграційні процеси, що припускають інтенсифікацію взаємозв'язків між всіма партнерами, що беруть участь у виробництві сільськогосподарської продукції й сировини.

Таблиця 1. Валове виробництво основних видів сільськогосподарської продукції, млн т

Найменування	1990	1995	2000	2003	2005	2006	2007
Зерно	51,0	33,9	24,5	20,2	38,0	34,2	29,3
Насіння соняшника	2,6	2,9	3,4	4,2	4,7	5,3	4,2
Цукровий буряк	44,3	29,6	13,1	13,4	15,5	22,4	16,9
Картопля	16,7	14,7	19,8	18,4	19,4	19,4	19,1
Овочі	6,6	5,9	5,8	6,5	7,3	8,1	6,8
Кукурудза на силос і зелений корм	98,4	61,9	24,1	18,8	12,5	10,3	8,7
Плоди і ягоди	2,9	2,0	1,4	1,7	1,7	1,1	1,5
Молоко	24,5	17,3	12,7	13,7	13,7	13,3	12,3
Реалізовано на забій	4,4	2,3	1,7	1,7	1,6	1,7	1,9

Вже давно постала необхідність створення такої системи управління, яка дозволила б забезпечити стабілізацію й подальше розширення взаємовигідних зв'язків сільського господарства із сферою забезпечення засобами виробництва, поєднуючи їх у стійку систему, що гарантує на стратегічному рівні продовольчу безпеку країни.

Економічна роль сфери забезпечення й обслуговування аграрного сектора полягає, насамперед, у тому, що вона є органічною ланкою сільськогосподарського виробництва й матеріальною базою для глибокого поділу праці, спеціалізації й кооперування підприємств, а також "каталізатором" впровадження новітніх технологій і досягнень науково-технічного прогресу. У перехідний період сферу обслуговування варто розглядати як пріоритетну галузь агропромислового виробництва, що вимагає державного контролюючого регулювання.

За минулі роки реформ розвиток АПК характеризувався поступовим переходом до фази кризи, за якою скорочувалися обсяги виробництва й розривалися зв'язки в сферах матеріально-технічного забезпечення галузей, заготівлі і розподілу сільськогосподарської продукції. В умовах скасування централізованого регулювання цін, оплати праці, інвестицій, міжрегіональних поставок продукції, росту бюджетного, позичкового й валютного дефіциту відбулася зміна самої основи розвитку високоефективного сільськогосподарського виробництва, його фундаменту — матеріально-технічної бази.

Відставання галузі сільгоспмашинобудування й технічного сервісу намітилося в Україні на рубежі 90-х років. Головною причиною такого становища стало неефективне функціонування командно-адміністративної системи управління. Відсутність навіть слабкої конкуренції, на думку багатьох учених, стали головними причинами технічного застою. Отже, вихід був тільки один — перехід на ринкові відносини.

На сьогодні реформи в сільському господарстві відбуваються в умовах економічної нестабільності, значного дефіциту фінансових і матеріально-технічних коштів. Все це ускладнює ведення не тільки розширеного, але й простого відтворення в галузі. Обсяг виробництва продукції в сільському господарстві неухильно спадає (табл. 1).

Процеси індустріалізації й інтенсифікації сільського господарства супроводжуються якісними зрушеннями в матеріально-технічній базі галузі. Вимоги до сільськогосподарської техніки постійно зростають і стають все більше різноманітними [2; 3; 4].

Технічні засоби, поряд із землею, насінням, добривами, є обов'язковим компонентом виробництва сільськогосподарської продукції та становлять активну частину виробничих фондів. На сьогодні у рослинництві неможливим стає застосування інтенсивних технологій через непомірно високі ціни на насіння, добрива, засоби захисту рослин, паливо-мастильні матеріали, технічні засоби. Відсутність у господарствах фінансових коштів ускладнює не тільки оброблення сільськогосподарських культур за умов використання інтенсивних технологій, але й виконання в повному обсязі комплексу агротехнічних заходів, що

передбачаються звичайною технологією. За останні роки через фінансові ускладнення майже припинені поливи на зрошуваних землях, різко впала технологічна й трудова дисципліна.

Від наявності й досконалості засобів механізації залежить врожайність культур, продуктивність ферм, продуктивність праці, успіх і добробут галузі. Особливою важливості це набуває у сучасних умовах переходу до ринкових принципів в управлінні економікою.

Скорочення обсягів виробництва в агропромисловому комплексі за останні роки супроводжується погіршенням стану виробничого потенціалу. Крім того, в країні тривають спади виробництва тракторів, сільськогосподарських машин, устаткування, практично припинене виготовлення картоплезбиральних комбайнів і машин для внесення мінеральних добрив, виробничі потужності ремонтно-обслуговуючої бази колишньої сільгосптехніки більше 50% комерціалізовані й перепрофільовані на інші сфери діяльності, не пов'язані із сільським господарством [5].

Спостерігається тенденція зростання ціни на промислову продукцію, які зростають значно швидше, ніж на сільськогосподарську. Внаслідок цього придбання техніки сільськими товаровиробниками скоротилося за останні роки в десятки разів. У свою чергу, зменшення попиту на нову техніку викликало значне скорочення, а в деяких випадках і повну зупинку виробництва тракторів, комбайнів, іншого устаткування, устаткування для тваринництва.

За останні роки особливо негативно проявився розрив господарських зв'язків при забезпеченні матеріально-технічними засобами агропромислового комплексу. Це пов'язане з тим, що багато підприємств по випуску сільськогосподарської техніки й устаткування після розпаду Радянського Союзу виявилися на території колишніх союзних республік, а отже, реалізують свою продукцію за валюту або в порядку бартерного обміну.

Потенційні можливості виробників сільськогосподарської техніки перевищують обсяги поставок у десятки разів. Продукція вітчизняного сільськогосподарського машинобудування не знаходить каналів збуту. Причини ускладнення збуту полягають у наступному:

- неплатоспроможний попит;
- високі ціни на продукцію;
- розрив сформованих раніше господарських зв'язків.

Як наслідок, неоснащеність сільськогосподарських то-

Таблиця 2. Технічна забезпеченість сільськогосподарського виробництва в Україні, тис. шт.

Найменування	1985	1990	2000	2007	2007р. в % до 1985р.
Трактори	445,8	495,1	319,0	236,0	52,9
Комбайни:					
зернозбиральні	111,7	107,4	65,0	57,0	51,0
кукурудзозбиральні	14,0	14,5	7,9	6,3	45,0
бурякозбиральні	20,0	18,8	13,0	10,7	53,5
кормозбиральні	46,0	46,2	25,0	23,5	51,1
Вантажні автомобілі	-	296,3	224,4	186,7	-
Сівалки	238,0	223,8	133,2	103,0	43,3
Плуги	139,0	161,9	102,5	88,2	63,4
Культиватори	246,5	254,4	139,1	120,6	48,9

варовиробників. Машинно-тракторний парк у господарствах різко старіє. За останні 15 років темп його відновлення скоротився більш ніж в 10 разів. На підтримку працездатності машинно-тракторного парку потрібно усе більше запасних частин.

В Україні останнім часом спостерігається значне скорочення парку зернозбиральних комбайнів, спостерігається аналогічний стан по інших видах машин. Для підтримки парку машин хоча б на мінімальному рівні агропромислового комплексу потрібно щорічно поставляти 145 тис. тракторів, 68,2 тис. зернозбиральних комбайнів, 103,9 тис. культиваторів.

Починаючи з 1991 року, в Україні намітилась тенденція до збільшення диспаритету цін на сільськогосподарську техніку, мінеральні добрива, енергоресурси, з одного боку, і на сільськогосподарську продукцію — з іншого. Порухився еквівалентний обмін між сільським господарством і промисловістю, що найбільше яскраво виявився в 1992 році й негативно позначився на подальшому розвитку агропромислового виробництва. Стали помітними порушення міжгалузевого й внутрішньогалузевого обміну, а монополізм галузей промисловості ще більше ускладнив становище.

У табл. 3 наведені матеріали, що показують, що протягом усього періоду ринкових перетворень ціни на промислову продукцію, що здобувається сільським господарством, росли значно більше високими темпами, ніж ціни на реалізовану сільськогосподарську продукцію [2; 3; 4].

За даними Інституту аграрної економіки, в Україні за 1991—2007 роки сільськогосподарські товаровиробники втратили від диспаритету цін 57,1 млрд грн., а одержали за рахунок державних дотацій — тільки 7,4 млрд грн. Диспаритет цін виявився основною причиною різкого скорочення прибутковості аграрного виробництва, зниження інвестиційної активності, практичного призупинення оновлення його матеріально-технічної бази. Купівельна спроможність сільськогосподарських товаровиробників знизилась у кілька разів, а вартість технічних засобів значно підвищилася (табл. 3). Аналогічна ситуація й по окремих видах матеріально-технічних ресурсів, у тому числі пально-мастильних матеріалів і особливо — електроенергії [6].

В умовах реформування АПК України перед сільськими товаровиробниками постає завдання пошуку нових, можливо, неординарних форм і способів придбання техніки, її обслуговування та підвищення ефективності використання.

Проблема своєчасного і якісного виконання виробничого процесу в землеробстві може бути вирішена шляхом досягнення оптимального кількісного і якісного складу ма-

шинно-тракторного парку. У сучасній господарській практиці існують різні варіанти вирішення цієї проблеми.

На рис. 1 наведена схема забезпечення АПК технікою, яка відображає основні концепції забезпечення АПК необхідною сільськогосподарською технікою.

Придбання техніки, у загальному розумінні, означає передачу прав на безстрокове використання сільськогосподарської техніки від продавця до покупця за певну плату. Виділимо два способи придбання техніки.

Реалізація — дана категорія відображає угоду "купівлі-продажу", у якій покупцем виступає сільгосп підприємство, а продавцем — підприємство-продавець. Основною проблемою за даних умов є платоспроможність покупця. У сучасних умовах вплив цього фактора негативно позначається не тільки на рівні взаємин продавця й покупця, але й робить дестабілізуючий вплив на весь ринок засобів виробництва для АПК країни. Неплатоспроможність сільськогосподарських підприємств гальмує розвиток цивілізованого ринку сільськогосподарської техніки в Україні.

Лізинг сьогодні реально виступає альтернативою реалізації. На сьогоднішній день ефективними засобами відновлення техніки розглядаються пільгове кредитування господарств у формі лізингу на матеріально-технічне переоснащення [1].

В економічно розвинених країнах спостерігаються високі темпи розвитку лізингу, які зумовлені потужною підтримкою держави як лізингодавців, так і лізингоотримувачів.

Насправді, багато сільськогосподарських підприємств не можуть скористатися послугами фінансового лізингу через надзвичайно короткі договірні строки (4—5 років) і у зв'язку із цим високих лізингових платежів.

Прокат визначається як короткострокова оренда сільськими товаровиробниками машинно-тракторного (або декількох) агрегату без оператора для виконання однієї або декількох операцій у землеробстві.

З розвитком різних форм власності передбачалося створення різноманітних, причому більше ефективних і гнучких організаційних форм і структур:

— прокат нової техніки на базах (у магазинах), підприємствах-виготовлювачах техніки, у кооперативах;

— прокат застарілої техніки на ремонтних підприємствах і в технічних центрах, на госпрозрахункових пунктах.

На сьогоднішній день розвиток практики забезпечення виконання технологічних операцій на основі прокату техніки в Україні не знайшло широкого розповсюдження внаслідок недосконалої правової бази, що регулює відносини між учасниками орендної угоди, відсутності економічного механізму державної підтримки даного виду бізнесу.

Спільне використання — один з різновидів послуг виробничого характеру в рослинництві, він знаходить своє відображення у виконанні механізованих польових робіт обслуговуючим підприємством на полях замовника на договірній основі.

Розглянемо два основних напрями функціонування спільного використання сільськогосподарської техніки, які зумовлені приналежністю прав власності на основні засоби обслуговуючого підприємства.

Таблиця 3. Обсяг продажу сільськогосподарської продукції, необхідний для придбання матеріально-технічних ресурсів, т

Найменування машин, енергоносіїв	Зерно		Соняшник		Молоко	
	1990	2007	1990	2007	1990	2007
Зернозбиральний комбайн	34,2	383	22,7	325,2	24,8	316,9
Трактор	37,8	235,7	25, 1	200,1	27,4	195
Дизельне паливо, 1т	0,2	3,0	0,1	2,6	0,2	2,5
Бензин, 1т	0,6	3,6	0,4	3,1	0,5	3

Виділяють два принципово різних, з погляду поведінки на ринку, типів господарюючих суб'єктів, які визначають концепцію спільного міжгосподарського використання машинно-тракторного парку.

У чистому вигляді класичну форму кооперації являють собою кооперативи, метою яких є надання виробничих послуг членам кооперативу, скорочення видатків, головним чином, споживчого плану. Цей тип кооперації орієнтований на одержання максимального прибутку на вкладений капітал, хоча побічно сприяє зростанню доходів членів кооперативу.

Сьогодні в нашій економіці спостерігається перехід від загальнонародної до приватної власності, тобто діє механізм приватизації та роздержавлення. В умовах перехідного періоду роль і значення кооперації може зрости, тобто кооперативи можуть стати перехідною формою більше закінчених підприємств агротехнічного обслуговування. На наш погляд, кооперативні підприємства в Україні можуть знайти своє місце в рамках ринкових структур економіки, які функціонують на кооперативних початках.

Як один з можливих варіантів, що забезпечує поліпшення загальної технічної оснащеності сільських товаровиробників, варто розглядати організацію економічних взаємин на основі договору надання взаємних послуг. Такі взаємини можуть бути засновані на сусідській взаємодопомозі, на утворенні тимчасових взаємних товариств (на сезон, рік тощо), на наданні послуг прокату машин. Але цей варіант припускає тимчасову взаємну згоду всіх сторін, що беруть участь в угоді, і вимагає врахування впливу суб'єктивних факторів на виконання взятих зобов'язань. Після закінчення терміну такі договори можуть розриватися або змінюватися на шкоду інтересам того чи іншого сільськогосподарського товаровиробника.

Тому, на наш погляд, для сільськогосподарських товаровиробників, особливо для фермерських господарств, найбільш вигідними є кооперативні машинні формування, адже вони найбільш повно відображають їх інтереси. Будучи засновниками й членами кооперативу, сільгоспвиробники здобувають право отримувати технічні послуги на умовах, які встановлюються самими сільськогосподарськими товаровиробниками, виходячи з наявних виробничих можливостей, самостійно розпоряджатися отриманим доходом, уникаючи додаткового оподаткування.

За кордоном влади багатьох країн надають підтримку міжгосподарському використанню техніки шляхом регулювання податків, надання пільгових позик

і кредитів, субсидування послуг координаторів машинної кооперації тощо. Організуються курси для координаторів, механізаторів й інших учасників машинних об'єднань. Машинним рингам надана можливість у певних обсягах робити послуги стороннім організаціям, що сприяє одержанню прибутку.

Численний досвід іноземних країн свідчить про переваги кооперативів, де вони переважають за обсягом послуг, які надаються фермерам, за їх матеріально-технічним забезпеченням. Тому розвиток кооперативних відносин в області спільного використання й відновлення техніки в найближчій перспективі може стати пріоритетним напрямом у формуванні ринкових структур агропромислового комплексу. Цьому має сприяти Закон України "Про кооперацію" № 1716 від 10.07. 2003.

На наш погляд, у фермерських господарствах технічний сервіс повинні забезпечити створені фермерами машинно-тракторні кооперативи, які мають являти собою демократичні формування. Утворення машинних кооперативів знижує напруженість ситуації із забезпеченням технікою сільських товаровиробників.

В Україні міжгосподарське використання сільськогосподарської техніки майже не розвинене. В деяких областях організовані машинно-технологічні станції, які можуть знайти більш широке розповсюдження в країні за умови ретельного наукового обґрунтування їх організаційно-економічного механізму.

Форму комерційного обслуговування представляють підприємства комерційного типу, які створюються для одержання прибутку на вкладений капітал і нарощування особистих доходів. Такі підприємства — машинно-технологічні станції — надають послуги на договірній основі будь-яким клієнтам — сільськогосподарським підприємствам, фермерським господарствам. Вони надають найрізноманітніші послуги з виконання енергоємних робіт — від підготовки ґрунту, внесення добрив до збирання зернових, цукрових буряків, заготівлі кормів тощо.

Перехід української економіки до ринкової системи господарювання викликає адекватні зміни у відтворювальному

Рис. 1. Схема забезпечення АПК технікою

процесі, у всій сфері обміну, у тому числі в області виробничого обслуговування аграрного сектора. Від ефективного функціонування системи виробничого обслуговування залежать результати сільськогосподарського виробництва.

З метою підтримки й розвитку агросервісних підприємств АПК вважаємо за необхідне здійснити на макrorівні регулювання ринку послуг у наступних напрямках: державного регулювання та внутрішньовиробничого регулювання.

Головними недоліками сучасного агротехнічного обслуговування є слабкий вплив на процес зростання сільськогосподарського виробництва та малий обсяг обслуговування при досить великій місткості ринку послуг. Основними причинами такого явища є існуючі протиріччя між обслуговуючими й сільськогосподарськими підприємствами саме: з боку машино-тракторних станцій — висока вартість послуг, вузький спектр послуг, терміновість оплати, необхідність розрахунків грошовими засобами, а з боку сільськогосподарських підприємств — зниження вартості механізованих робіт, необхідність застосування новітніх технологій, неможливість оплати за вимогами, натуральна форма оплати.

Тому необхідно розробити таку систему заходів, яка сприяла б підвищенню якості й масштабів агротехнічного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників.

Вирішення протиріч, які існують, на наш погляд, створить сприятливі умови для збільшення темпів розвитку агротехнічного обслуговування в регіонах країни. Вибір організаційних рішень у сфері агротехнічного обслуговування необхідно почати з моделювання системи виробничо-економічних зв'язків з урахуванням масштабу функціонування агросервісного підприємства. Враховуючі труднощі, з якими в процесі своєї діяльності може зіштовхнутися агросервісне підприємство, відзначимо необхідність зовнішнього стимулюючого впливу. Органами такого впливу можуть виступати регіональні органи управління АПК, підприємства матеріально-технічного забезпечення, кредитні організації.

В умовах, коли держава не в змозі надати необхідну фінансову підтримку сільському господарству, одним з важливих завдань стабілізації, а потім і зростання сільськогосподарського виробництва є формування й функціонування мережі агросервісних підприємств. Їх діяльність повинна сприяти підвищенню ефективності роботи сільськогосподарських підприємств і зміцненню виробничих зв'язків. Організація мережі машино-технологічних станцій в АПК дозволить прискорити процес стабілізації й буде сприяти нарощуванню валового виробництва сільськогосподарської продукції.

"Змушена привабливість" агротехнічного обслуговування виступає основною передумовою створення машинно-технологічних станцій. У процесі ухвалення рішення щодо створення машинно-технологічних станцій необхідно визначити напрям господарської діяльності майбутнього підприємства. Важливість цього етапу закладається в тому, що прийнята функціональна структура дозволить більш раціонально спроектувати матеріально-технічну базу.

Визначення структури виробничого обслуговування здійснюється шляхом виявлення в кожному сільськогосподарському підприємстві окремо взятого адміністративного району обсягів робіт по всіх його видах (ремонтно-технічні, енергетичні, агротехнічні, транспортні та ін.). Для цього визначається загальний обсяг робіт, який необхідно виконати протягом майбутнього запланованого періоду в даному господарстві. Потім здійснюється оцінка власних можливостей для їхнього виконання, встановлюються обсяги, виконання

яких можна передати обслуговуючому підприємству.

Визначення загального обсягу робіт за кожним видом виробничого обслуговування, виділення обсягу на поточний період доцільно й можливо виконувати силами самого господарства, а також обсяг, що підлягає передачі обслуговуючому підприємству, можна провести за результатами систематизації й оцінки робіт з наступних ознак:

- місце виконання (можливість відокремлення);
- вимоги до технічних засобів;
- вимоги до кваліфікації виконавців;
- вимоги до строків виконання технологічних процесів.

На сьогодні, за умов недостатньої розвиненості виробничої бази й дефіциту кваліфікованих кадрів, господарства змушені передавати обслуговуючим підприємствам ті роботи, які за нормальних умов повинні виконуватися власними силами.

Прийнятий варіант розподілу виробничих функцій між сільськогосподарськими й обслуговуючими підприємствами має забезпечувати зростання виробництва сільськогосподарської продукції й сировини на основі більше точного виконання вимог прогресивної технології, зниження трудомісткості даних видів робіт і собівартості продукції в обслуговуючих господарствах, краще використовувати трудові ресурси села й робочої сили сільськогосподарських підприємств.

ВИСНОВКИ

Аналіз тенденцій та сучасного стану наявності техніки у сільськогосподарських товаровиробників дозволив зробити висновки про те, що зо роки реформ відбулося значне скорочення парку машин.

Головним недоліком сучасного агротехнічного обслуговування є слабкий вплив на процес зростання сільськогосподарського виробництва й малий обсяг обслуговування при досить великій місткості ринку послуг.

З метою покращення матеріально-технічного забезпечення в сільському господарстві необхідно, на нашу думку, формування й функціонування мережі агросервісних підприємств. Їх діяльність повинна сприяти підвищенню ефективності роботи сільськогосподарських підприємств і зміцненню виробничих зв'язків. Організація мережі машино-технологічних станцій в АПК дозволить прискорити процес стабілізації й буде сприяти нарощуванню валового виробництва сільськогосподарської продукції.

Література:

1. Іванішин В.В. Роль лізингу у забезпеченні сільськогосподарських підприємств засобами механізації / В.В. Іванішин. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 297 с.
 2. Статистичний щорічник України за 2007 рік / [за ред. О.Г. Осауленка]; Державний комітет статистики України. — К.: Консультант, 2008. — 571 с.
 3. Статистичний щорічник України за 2006 рік / [за ред. О.Г. Осауленка]; Державний комітет статистики України. — К.: Консультант, 2007. — 571 с.
 4. Статистичний щорічник України за 2004 рік / [за ред. О.Г. Осауленка]; Державний комітет статистики України. — К.: Консультант, 2005. — 560 с.
 5. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК України. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 764 с.
 6. Шебанін В.С. Системне оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства / В.С. Шебанін. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — 276 с.
- Стаття надійшла до редакції 18.12.2009 р.*